

ההחלילה

משה אהרונ, קשיש בן 74, עמד בסניף הבנק שלו ברחוב אלנבי בתל-אביב ומירר בכי.

משה אהרונ השקיע את חסכוניותיו במניות של בנקים. הוא עשה זאת לפי עצת פקיד הבנק, שטיפל בענייניו. הוא לא סיפסר במניות. הוא רצה, בסך הכל, להשקיע את חסכוניותו בצורה שתבטיח שלא יאבדו את ערכם. כי חסכוניות אלה נועדו להבטיח את הקיום שלו ושל אשתו בשנות זיקנתם. אין לו ילדים שיקיימו אותו, והקיצבה עלובה.

עתה נוכח משה אהרונ לדעת, כי חלק גדול מכסף זה אבד. הוא לא ידע כמה.

עולמו חרב עליו. כל סחרי הגנוזים פרצו החוצה. הוא בכה כילד.

משה אהרונ האמין כי נפל קורבן למי שחקם האכזרי של כוחות אלמוניים, בלתי-מוכנים. הוא היה בטוח כי משהו רימה אותו, משהו שיקר לו. **לא עלה על דעתו כי הוא גרם לאסון הזה בעצמו — הוא ורבים אחרים — כאשר הריעו בהתלהבות פטריסטית למעשים שאין להם, לכאורה, שום קשר לבלבלה.**

יש מחיר לפרוה!

בארץ אין אוהבים לקרוא ולדבר על "כלכלה". חוקי הכלכלה נראים כתורת מיסותרין משעממת, שרק מתמספר, הקרויים "כלכלנים", מבינים אותה. וגם אלה טועים, בדרך-כלל.

אך אין דבר פשוט יותר בעולם מאשר "הכלכלה". כי במישור המדיני-לאומי פועלים בדיוק אותם העקרונות כמו במישור של עקרת בית.

לכל דבר יש מחיר. כאשר קונים משהו, צריכים לדעת כמה זה עולה, ומניין לקחת את הכסף.

שרשרת האסונות, שירדו השבוע על הכלכלה הישראלית ועל האורה, אינם פרי תהליכים מיסותריים. שום אלים בעלי-שיגיונות לא גזרו אותם על קורבנותיהם. אילו היתה קיימת בישראל מחשבה רציונלית, ניתן היה לחזות אותם מראש, בדייקנות רבה.

מדוע זה לא נעשה? מדוע עומדים ה"כלכלנים" בישראל מול תופעות אלה, כאילו פגע בהם הברק?

יש לכך סיבה פשוטה, ישראלית מובהקת: בישראל קיימת הפרדה מוחלטת בין "כלכלה" ובין "מדיניות". כאשר מחליטים על מעשים מדיניים וצבאיים, הכלכלה אינה קיימת. כאשר מדברים על הכלכלה, מדברים עליה כאילו היא מנותקת מכל המעשים המדיניים והצבאיים.

למה הדבר דומה? כאילו לקחה עקרת-בית את הכסף, המיועד למשק הבית, וקנתה בו מעיל פרווה. כחנות-הפרוות היא אינה חושבת על משק הבית. וכבואה לקנות את מיצרי-הבית, כשהיא נוכחת לדעת שאין לה כסף בקופתה, היא תמהה מה גרם לכך, ומאשימה את כל העולם. כל מה שקרה השבוע בישראל הוא פרי של מעשים שנעשו בשנים האחרונות, ובעיקר בשני תחומים: בלבנון וב-שטחים.

עבירה גוררת עבירה

מי שהסתכל בטור האנשים המדוכאים והמיואשים, שהשתלשל השבוע בסניף של בנק בצפון תל-אביב, לא יכול היה לחשוב על שורת אנשי-המילואים, הנרגשים והעליוזים, שהסתדרה לפני שנה ורבע בבסיס יחידתם, כדי לצאת למלחמה.

את מאורעות השבוע אפשר לסובב אחורה, כי כל אירוע מוסבר עליידי האירוע שקדם לו.

קל מאוד להבין את ההשתלשלות, כשמתחילים מן הסוף:

● **המשבר האחרון התחיל**, כאשר החליטו הממשלה והבנקים המסחריים להפקיר את מניות-הבנקים לגורלן, תוך הבטחת ערכון רק למי שיחזיק בהן כמשך תקופה ארוכה. בכך הפסידו מאות אלפי משקיעים קטנים וגדולים, פרטיים ומסחריים. חלק גדול מכספם, ואולי את הבסיס לקיומם. גודל ההפסד יתברר רק כאשר המניות יירדו לרמתן החדשה.

● **המעשה הזה נעשה מפני** שהבנקים עמדו לפני פשיטת-רגל — שלא יכלו לתמוך עוד במניותיהם, כפי שהבטיחו לעשות, כאשר יעצו ללקוחותיהם (ולפעמים גם הכריחו אותם) לקנות את המניות (ראה אתה והשקל עמוד 13).

● **מצב זה נוצר מפני** שהציבור הסתער כבהלה גוברת על הדולארים, וקנה מטבע זר בכמויות אדירות. הסתערות זו השאירה את הבנקים בעירום.

הזלילה הגדולה נאמרה. חרדה ובהלה אחזו בציבור

● **אירדור ואנשיו החליטו** על הימור מסוכן זה בגלל הממדים המפחידים של האינפלציה. הסיבה העיקרית של אינפלציה דוהרת זו היתה נעוצה בגודל ההוצאה הממשלתית. תקציב-הענק הממשלתי הוא הגורם מס' 1 של האינפלציה.

● **אייאפשר היה לצמצם את ההוצאה** הממשלתית באופן מובהק. אמצעי-היסכון קטנים לא היו מועילים. המיבנה הקואליציוני גרם לכך שסכומים ניכרים בוובזו על צרכים מישניים או מיותרים, כגון שוחד למיפלגות, ובעיקר הדתיות. אך לא זה היה העיקר.

אירדור ויועציו החליטו על מדיניות הפוכה, שנקראה בפיהם "הכלכלה הנכונה".

● **המניע העיקרי** למדיניות זו היה הרצון הנואש לצמצם את האינפלציה, שהגיעה לממדים גדולים מאוד, ושהתקרבה לשיא העולמי. אירדור ושות' האמינו כי אינפלציה זו תגדל עוד יותר, אם לא יהיו מצויים בשוק כמויות גדולות של סחורות ייבוא וולות-ייחסית. (כנימוק-מישנה נכנסו כאן גם שיקולים מיפלגתיים, בייחוד בתקופת הבחירות. כל עוד נמשכה "הכלכלה הנכונה", ולפחות חלק גדול מן הציבור יכול היה לזלזל ולבזוז נשמרה הפופולאריות של הליכוד.)

● **הציבור הסתער** על הדולארים מפני שהוא השתכנע, בצדק, כי עומד להתבצע פיחות גדול מאוד. כדי להציל את כספו, כרח הציבור מן השקל אל הדולר.

● **פיחות גדול הפך בלתי-נמנע מפני** שנוצר פער בין ערכו הרישמי של הדולר ובין ערכו האמיתי בשקלים. פער זה נוצר מפני שהממשלה טיפחה את ייבוא הסחורות והשרותים תוך קיפוח הסיכויים של הייצוא.

● **מדיניות זו נראית**, לכאורה, כמטורפת, כי כל מדינה מעוניינת להגדיל את הייצוא שלה ולצמצם את הייבוא אליה. יורם